

**BIOLOGIK TA'LIMDA DIFFERENSIALLASHTIRISH VA
INDIVIDUALLASHTIRISH TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANGAN
HOLDA DARSNI TASHKIL ETISH.**

Obilov Abdumavlon Abdurafiq o`g`li

Samarqand viloyati Ishtixon tumani 73-maktab biologiya fani o`qituvchisi;

Kamalov Sanjar Teshabayevich

Samarqand viloyati Ishtixon tumani 73-maktab biologiya fani o`qituvchisi;

Annotatsiya: Ushbu maqola orqali biologiya o`qitishdagi differensial hamda individual ta`lim haqida ma`lumotlar keltirilgan bo`lib, biologiya darslarining samaradorligini oshirish uchun yosh o`qituvchilarga qo`llanma bo`lib xizmat qiladi.

Kalit so`zlar: differensiallashtirish, individuallashtirish, iqtidorli o`quvchilar, sust o`zlashtiruvchi o`quvchi, yakka holda joylashtirish, mantiqni kuchaytirish, kreativ fikralash.

Ta`lim sohasiga e`tibor kuchaygan ayni damda o`qituvchi domo izlanishda bo`lmog`i kerak. Buning uchun o`quvchilar bilan yakka shug`ullanish, guruhli ishlash va past va yuqori o`zlashtiruvchi o`quvchilarni anglay olishi kerak. Bunday funksiyalarni amalga oshirishda o`qituvchiga differensiallashtirish va individuallashtirish texnologiyasi muhim rol o`ynaydi. Differensiya lotincha “difference” so'zidan olingan bo'lib, u yaxlit narsani turli darajadagi shakl va bo'limlarga ajratish ma`nosini beradi. Ta`limni differensiallashtirish:

1. O`quvchilarni o`quv jarayoni uchun ahamiyatli bo'lgan xususiyatlariga ko'ra guruhlarga ajratib tashkil etiladigan o`quv jarayonining ma`lum bir shakli;

2. O`quv jarayonini tashkil etish didaktik tizimining bir qismi bo'lib, unda tahsil oluvchilarning har xil darajadagi guruhlarida maxsus o`qitish jarayoni tashkil etilishini ta`minlaydi.

Differensial ta'lim texnologiyasi o'quv jarayonining muayyan qismining didaktik maqsadini amalga oshirishga imkon beradigan mazmun, vosita, metod va shakllarining majmuasidir. Bu texnologiyaning asosiy mohiyati o'qitish jarayonini tabaqalashtirish ustuvor jihati bo'lib, unda har bir shaxsning imkoniyati va qobiliyatiga yarasha o'qitish, o'quvchilarni har xil guruhlarda ishlashga o'rgatish sanaladi. O'qitishning barcha shaklida differensiallashtirish uchraydi, tabaqalashtirish mavjud, shu sababli mazkur texnologiya ta'lim jarayonini yaxlit qamrab oluvchi texnologiya sanaladi. Biologiya o'qituvchisi o'qitishni differensiallashtirish uchun muayyan bir mavzu bo'yicha uch xil darajadagi:

A— ijodiy;

B— izlanish;

D— reproduktiv

xarakterdagi o'quv topshiriqlarini tuzadi. Bu o'quv topshiriqlarda ikkita yo'nalish nazarda tutiladi: *a. O'quvchilarning muayyan darajadagi bilim, ko'nikma va malakalarni egallashi; b. O'quvchilarning tahsil olishdagi mustaqilligini ta'minlash;* O'qituvchi A, B, D variantdagi o'quv topshiriqlarini tuzishda izchillikka amal qilishi kerak.

A— variantdagi o'quv topshiriqlari o'rtacha o'zlashtiradigan o'quvchilarga mo'ljallangan bo'lib, u o'quvchilarning DTS bilan me'yorlangan bilim va ko'nikmalarni egallashlarini ta'minlaydi. Shuning uchun ushbu o'quv topshiriqlarni bajarish bo'yicha ko'rsatmalarda e'tiborni nimalarga qaratish kerakligi, qanday xulosa chiqarish yo'llari aniq belgilab qo'yilishi lozim.

B— variantdagi o'quv topshiriqlarini tuzishda o'qituvchi o'quvchilarning o'quv va aqliy faoliyat usullaridan foydalanishini nazarda tutgan holda, DTS bilan me'yorlangan bilim va ko'nikmalarni egallashdan tashqari shaxsning mustaqil fikr yuritish ko'nikmalarini rivojlantirish maqsadida muammoli va mantiqiy xarakterdagi topshiriqlarni kiritadi.

D— variantdagi o'quv topshiriqlari o'quvchilarning avval o'zlashtirgan bilim va ko'nikmalarini yangi vaziyatlarda qo'llab, yangi bilimlarni egallashlariga imkon

yaratadi. O'quvchilar mavzu bo'yicha berilgan o'quv materiallarini mustaqil o'zlashtiradilar.

Differensiallashtirilgan ta'limda har bir o'quvchining shaxsiy xususiyatlari, qobiliyatlari, qiziqishlari, ehtiyojlari hisobga olinadi. Shu sababli o'qitishni differensiallashtirish individuallashtirilgan ta'limni taqozo etadi.

Individuallashtirilgan ta'lim — o'qitish shakli, o'qitish jarayonini tashkil etishning modeli bo'lib, u quyidagi xususiyatlari bilan xarakterlanadi: 1. O'qituvchi har bir o'quvchi bilan individual ishlaydi; 2. Har bir o'quvchi o'zining shaxsiy xususiyatlari, qobiliyatlari, qiziqishlari, ehtiyojlariga mos holda tuzilgan o'quv topshiriqlarini bajaradi, ya'ni o'qitish vositalari (darslik, ko'rgazmali va didaktik materiallar, kompyuter) bilan yakka tartibda ishlaydi. Individual ta'limning asosiy afzalligi, o'quvchilarning o'quv faoliyatini tashkil etish, ta'lim mazmuni, vositalari va metodlarini tanlashda ularning shaxsiy xususiyatlari va sur'ati hisobga olinganligi sababli mazkur jarayonni jadallashtirish, ularning o'quv topshiriqlarini bajarishda mo'ljalni to'g'ri olishi va tezroq moslashishi, o'z imkoniyatlari darajasida bilim va ko'nikmalarni egallashlariga imkon yaratish hisoblanadi. Individual yondashuv — metodikaning tamoyillaridan biri bo'lib, unda o'qituvchi o'quvchilarning shaxsiy xususiyatlari, qiziqishlari, ehtiyojlarini hisobga olgan holda, individual model asosida o'quv faoliyatini tashkil etadi va ular bilan muloqotda yuksak madaniyatni namoyon qiladi, hamkorlikka kirishadi. Shunday qilib, o'qitishni individuallashtirish texnologiyasi deyilganda, o'qitishning individual shakli va yondashuvi ustuvor bo'ladigan texnologiya tushuniladi. Biologiyani o'qitishda individuallashtirish texnologiyasidan dars, darsdan va sinfdan tashqari ishlar, ekskursiyalarda foydalanish tavsiya etiladi.

Xulosa o'rnida shuni aytish kerakki, biologiya o'qitishning samaradorligi dars, darsdan va sinfdan tashqari ishlar, ekskursiyalar, ular o'rtasidagi mantiqiy bog'lanishlar, o'quvchilarning qiziqishlari va ehtiyojlarini e'tiborga olgan holda tashkil etilishiga bog'liq bo'ladi. Shu bilan bir qatorda differensiallashtirish va individuallashtirish texnologiyasi turli amaliy mashg'ulot laboratoriya ishlari va

loyiha ishlarida ham muhim kasb etib o`quvchini fanga to`g`ri yo`naltirishga muhim rol o`ynaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Uzluksiz ta`lim sifat va samaradorligini oshirishning nazariy-uslubiy muammolar Ilmiy konferensiya materiallari. – Samarqand: SamDU nashri 2015 y.
2. F.Zakirova va boshq.Elektron o`quv-metodik majmualar va ta`lim resurslarini yaratish metodikasi. Metodik qo`lkanma, T.: OO`MTV, 2010 y.
3. “Sog`lom avlod davlat dasturi to`g`risida”: O`zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 2000 yil 15 fevral // Xalq so`zi, 2000 yil 16 fevral.
4. N.N. Azizxojayeva. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. O'quv qo'llanma. — T.: 2003, TDPU.
5. N. Sayidaxmedov. Yangi pedagogik texnologiyalar. — Toshkent: Moliya, 2003